

ماهنامه ريسک کشوری ژوئن ۲۰۰۹

گروه ريسک کشوری و همکارهای بين المللی

صندوق ضمانت صادرات ايران

کنیا

لبنان

پرو

هندوراس

آرژانتین

اوکراین

بوسنی هرزگوین

گابن

تیر ماه ۸۸

آفریقا

گابن: درگذشت عمر بونگو – رئیس جمهور پرسابقه این کشور

وقایع: رئیس جمهور ۷۳ ساله گابن، عمر بونگو Omar Bongo روز ۸ ژوئن، پس از ۴۱ سال حاکمیت در این کشور درگذشت. او به عنوان قدیمی ترین رئیس جمهور آفریقایی، یکی از نمادهای ارتباطات آفریقایی-فرانسوی محسوب می شد. رئیس سنا تا برگزاری انتخابات موقتاً جایگزین رئیس جمهور متوفی شده است. انتظار می رود انتخابات مذکور به دلیل زمان مورد نیاز برای سازماندهی آن، بعد از زمان قانونی، یعنی ۴۵ روز پس از تاریخ سوگند رئیس جمهور موقت (۱۵ ژوئن) برگزار شود.

تأثیر بر ريسک کشوری: مرگ عمر بونگو به منزله پایان دوران حاکمیت اقتدارگرایانه در گابن است. رقابت بر سر جانشینی رئیس جمهور متوفی در میان خاندان او شروع شده و فرزند بونگو - Ali Ben Bongo - گزینه احتمالی بنظر می رسد. خلا سیاسی ناشی از مرگ رئیس جمهور میتواند ثبات این کشور را تهدید نماید. این در حالی است که گروههای سیاسی مخالف در گابن فعالیت دارند و اقتصاد گابن بدلیل کاهش ذخایر نفتی و قیمت پایین نفت صدمه دیده است. البته ثبات سیاسی طولانی مدت و روابط صلح آمیز بین گروههای قومی، می تواند ريسک گابن را کاهش بدهد.

منطقه اروپا

بوسنی و هرزگوین: تشدید ريسک قصور بدنبال تعلیق حمایت صندوق بين المللی پول

وقایع: صندوق بین المللی پول اخیراً برنامه حمایتی خود از بوسنی و هرزگوین به ارزش ۱/۶ میلیارد دلار را به حالت تعلیق درآورد. این تعلیق پیامد ناکامی فدراسیون کروات-بوسنیائی برای اجرای انقباض مالی ۱۰ درصدی مورد

نظر صندوق می‌باشد. با این فرض که هزینه‌های اجتماعی ۴۰٪ از بودجه را تشکیل می‌دهند، کاهش ناگهانی آن بسیار نامطلوب خواهد بود. بدنبال تظاهرات گسترده توده‌های ذی‌نفع متشکل از سربازان قدیمی و معلولان جنگی که در اعتراض به کاهش مزایا و حقوق بازنشستگی‌شان انجام دادند، اتحادیه‌های دولتی نیز به نوبه خود از ۲۶ ژوئن اقدام به تظاهرات بی‌سابقه‌ای نمودند. آنها اعلام کردند که به مدت دو هفته، روزانه دو ساعت تظاهرات نموده و تهدید کردند در صورتیکه تقاضایشان مورد توجه قرار نگیرد، دولت را سرنگون خواهند کرد.

تأثیر بر ریسک کشوری: ریسک‌های مربوط به اعتصابات عمومی، این فدراسیون ضعیف فعلی را فلج نموده و استحکام مورد نیاز تامین مالی عمومی را به تاخیر می‌اندازد. از آنجاکه انتظار می‌رود تا ماه سپتامبر وجوه فدراسیون به پایان برسد، این فدراسیون خود را در وضعیت دشواری می‌بیند و چنانچه بخواهد مانع ورشکستگی مالی‌اش شود، به حمایت‌های صندوق نیاز مبرم خواهد داشت. به علاوه تعلیق حمایت نه تنها بر فدراسیون بلکه بر بخش صرب-بوسنیائی Srpska Republic (بخش دیگر کشور) نیز تأثیر می‌گذارد. گرچه این بخش انقباض بودجه را رعایت کرده‌اند اما تعلیق مشمول تمام کشور خواهد بود. موضوع یادشده اختلاف شدید بین دو بخش بوسنی را نشان می‌دهد. این در حالی است که Srpska Republic به لحاظ سیاسی باثبات‌ترین، به لحاظ مالی مطمئن‌ترین و به لحاظ اقتصادی پیشرفته‌ترین بخش در این همزیستی پیچیده در این کشور محسوب می‌شود.

اوکراین: ائتلاف، در آستانه شکست

وقایع: پس از استعفای وزیر راه و ترابری، کابینه تیموشنکو (نخست وزیر اوکراین) با خلاء چهار وزیر از جمله وزرای امور خارجه، دفاع و امور اقتصادی و دارایی مواجه بوده که این امر به بن بست کابینه منجر شده است. به علاوه حزب رئیس جمهور-یوشچنکو به نمایندگان خود در پارلمان دستور داده تا از نخست وزیر حمایت نکنند که این موضوع می‌تواند ضربه مرگباری برای ائتلافی باشد که هرگز بطور واقعی شکل نگرفت. در اواخر ماه ژوئن تلاش تیموشنکو و رهبر مخالفان یعنی ویکتور یانوکویچ برای تشکیل اکثریت گسترده و به حاشیه راندن رئیس جمهور با شکست مواجه گردید.

تأثیر بر ریسک کشوری: شاید مهمترین واقعه سیاسی اوکراین، پشت سر گذاشتن یک ماه و حتی یک هفته در این کشور بدون حملات ناگهانی سیاستمدان به اعضاء ائتلاف سیاسی و خیانت به متحدان سابق و آینده می‌باشد. برغم تداوم رقابت بر سر قدرت و اقتصاد شدیداً آسیب دیده این کشور بواسطه رکود، که وقوع یک مصیبت بزرگ را محتمل می‌سازد، از آنجائیکه اقتصاد اوکراین توان سازگاری با شوک‌های کشنده با سرعتی چشمگیر را داراست، توانسته بنحوی از فروپاشی کامل اجتناب نماید. همچنین بنظر می‌رسد جهان خارج در بی‌ثباتی سیاسی اوکراین به عنوان ویژگی ذاتی این کشور، نقش داشته باشد. معهدا محیط سیاسی باثبات تر، اعمال حاکمیت را آسانتر و یا دستکم کارآمدتر خواهد نمود. با توجه به برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در ژانویه ۲۰۱۰، نباید انتظار داشت که نزاعهای سیاسی بزودی پایان یابند. در میان تمام این مسائل، از آنجا که اوکراین برای واردات گاز سعی در پرداخت به شرکت Gazprom دارد، مذاکرات گازی روسیه و اوکراین از سر گرفته خواهد شد.

آرژانتین: شکست مهم سیاسی حزب حاکم در انتخابات میان دوره‌ای

وقایع: در انتخابات میان دوره‌ای که قرار بود نیمی از کرسیهای مجلس نمایندگان و یک سوم اعضای مجلس سنا انتخاب شوند، حزب خانم کریستینا کرجنر- رئیس جمهور آرژانتین، اکثریت مطلق را در دو مجلس از دست داد. بر طبق نتایج اولیه، ائتلاف حاکم بر بدست آوردن اکثریت در مجلس یک کرسی کمتر در اختیار دارد. در نتیجه رئیس جمهور مجبور خواهد بود با گروههای مخالف چانه زنی نموده و از اختلافات آنها به نفع خود بهره‌برداری نماید. از آنجائیکه نمایندگان جدید نمی‌توانند تا قبل از ماه دسامبر مشغول بکار شوند، احتمالاً کرجنر در کوتاه مدت قوانین تندرانه تری را به تصویب خواهد رساند.

تأثیر بر ریسک کشوری: یک روز پس از شکست حزب حاکم، انتظار بازار این بود که حزب کرجنر امضاء موافقتنامه با صندوق بین‌المللی پول را برای حمایت از اقتصاد راکد کشور دنبال نماید. با این وجود رئیس جمهور به منظور حصول اطمینان از انتخاب مجدد خود در سال ۲۰۱۱، سیاستهای عامه پسندانه تری را دنبال خواهد کرد. این سیاستها سبب تضعیف دورنمای اقتصادی کشوری خواهد شد که قیمت اندک کالا، خشکسالی شدید، کمبود انرژی و منازعات کشاورزان (پس از تصویب موضوع چالش برانگیز وضع مالیات بر صادرات غلات) نیز به وخامت اوضاع خواهد افزود.

هندوراس: سقوط زلایا توسط ارتش

وقایع: در ۲۸ ژوئن آقای زلایا - رئیس‌جمهور هندوراس بدنبال طرح اتهام مبنی بر نقض قانون اساسی مجبور به ترک کشور شد. برغم مقاومت شدید دادگاهها، کنگره و قوای نظامی، زلایا قبلاً قصد داشت به منظور هموار کردن راه برای انتخاب مجدد خویش، در تاریخ ۲۸ ژوئن اصلاح قانون اساسی را به همه‌پرسی بگذارد. پس از آنکه کنگره هندوراس لایحه‌ای را تصویب نمود که بر اساس آن همه‌پرسی قانون اساسی ۶ ماه قبل و یا بعد از انتخابات عمومی ۲۹ نوامبر قابل اجراء نمی‌باشد، رئیس ستاد ارتش بدلیل امتناع از همکاری جهت برگزاری همه‌پرسی، برکنار گردید. این در حالی است که دیوانعالی او را ابقاء نمود و از آن زمان به بعد تنش‌های سیاسی افزایش یافته و سرانجام به کودتا منجر گردید. بدنبال این تحولات کنگره هندوراس روبرتو میچلتی، رئیس کنگره و دشمن سیاسی زلایا را جایگزین او نمود. میچلتی تعهد نموده تا ژانویه ۲۰۱۰ به هنگام پایان دوره زلایا مسئولیت دولت را در اختیار داشته باشد. شایان ذکر است هندوراس از سال ۱۹۸۲ دارای حکومت مدنی است، با اینحال قوای نظامی در اکثر کشورهای آمریکای مرکزی قدرت پشت صحنه را در اختیار دارند و نگرانی بابت شکنندگی نهادهای قانونی در منطقه افزایش یافته است.

تأثیر بر ریسک کشوری: حتی اگر رئیس‌جمهور موقت بتواند انتخابات ریاست جمهوری ۲۹ نوامبر را برگزار نماید، فشارهای داخلی و بین‌المللی برای ابقای آقای زلایا به عنوان رئیس‌جمهور احتمالاً افزایش خواهد یافت. به هر حال افزایش ناامنی سیاسی احتمالاً چشم‌انداز ضعیف این کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و به عبارت دیگر

ذخایر ارزی کاهش یافته و کسری حساب جاری (۱۵/۸٪ تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۰۸) بسیار بالا خواهد رفت.

پرو: پایان اعتراضات بومیان آمازون بدنبال لغو قوانین چالش برانگیز از سوی کنگره

وقایع: پس از لغو مصوبات مربوط به زمین و جنگل توسط کنگره پرو (که زمینهای آمازون را در معرض بهره‌برداری تجاری قرار می‌داد)، بومیان آمازون به ماهها اعتراض خود پایان دادند. پرو یکی از تولیدکنندگان عمده نقره، طلا، روی و مس است و هدف رئیس جمهور گارسیا تبدیل این کشور به یک صادرکننده خالص نفت می‌باشد. در مقابل سیاست گارسیا، معترضین خواستار لغو قوانینی شدند که بر اساس ادعای آنها، این فرامین تنها به افزایش حقوق شرکتهای نفتی، معدنی و الوارسازی و کشاورزی کمک کرده و به ضرر جوامع بومی است. شاید استعفای «یهود سیمون» (Yehude Simon) رئیس کابینه به تغییرات گسترده‌تر در کابینه منجر شود. در پی تظاهرات داخلی، روابط دو جانبه پرو با بولیوی تحت فشار فزاینده‌ای قرار گرفته است؛ زیرا «مورالز» (Morales) - رئیس جمهور بولیوی - این ناآرامی‌ها را «نسل کشی» مردم بومی نامیده و از سوی دیگر «گارسیا» نیز همتای بولیویایی خود را متهم به مداخله در امور داخلی کشورش نموده است.

تأثیر بر ریسک کشوری: ناآرامی‌های اجتماعی رو به افزایش است و علیرغم عملکرد اقتصادی مناسب (تورم اندک، رشد زیاد و انباشتگی ذخایر ارزی)، میزان رضایت از رئیس جمهور حامی بازار این کشور - گارسیا - پایین است. دولت مجبور است تا بین افزایش آزادسازی بازار و رفع احتیاجات ضعیف‌ترین اقشار جامعه توازن برقرار نماید. حوادث اخیر نشان می‌دهد که نابرابری‌های شدید درآمدی در مناطق مختلف و سطح بالای فقر همچنان تهدیدی برای ثبات سیاسی محسوب می‌شوند.

خاورمیانه

لبنان: انتخاب سعد حریری بعنوان نخست وزیر جدید لبنان

وقایع: انتخابات پارلمانی در ۷ ژوئن ۲۰۰۹ برگزار گردید. با حضور حدوداً ۵۴ درصدی رأی دهندگان، مشارکت در این انتخابات پررنگ‌تر از دیگر انتخابات اخیر بود. حزب «جنبش آینده» و حامیان غرب‌گرای آنها که از سوی عربستان سعودی حمایت می‌شوند، ۷۱ کرسی از میان ۱۲۸ کرسی را بدست آورده‌اند. سعد حریری، رهبر به اصطلاح فراکسیون ۱۴ مارس، بعنوان نخست وزیر تعیین گردید. پیروزی ۱۴ مارس مورد اعتراض واقع نشد. به علاوه، حزب... و جنبش میهنی آزاد ژنرال عون که هر دو بخشی از اتحادیه ۸ مارس حامی سوریه می‌باشند، کاندیدای رقیب برای پست نخست وزیر ارئه نکردند. از آنجائیکه سعد حریری از زمان تشکیل دادگاه برای متهمین قتل پدرش - رفیق حریری - موضع ملایمتری در مقابل سوریه اتخاذ نموده، وی احتمالاً تلاش خواهد نمود تا دولت یکپارچه‌ای را تشکیل دهد.

تأثیر بر ریسک کشوری: تکرار بحران سیاسی سال گذشته بعید به نظر می‌رسد زیرا روابط دیپلماتیک بین عربستان سعودی و سوریه بهبود یافته است. با این وجود، نخست وزیر جدید با چالش‌های مهمی روبروست. حزب‌ا... و شرکای ۸ مارس آن همچنان خواهان تشکیل یک فراکسیون اقلیت در دولت جدید هستند و کابینه جدید موظف است تا در این محیط اقتصادی نامساعد، وضعیت منابع مالی عمومی را بهبود بخشد. در حقیقت، با وجود نسبت پیش‌بینی‌شده ۱۶۲٪ بدهی دولت به GDP و نیز بهره‌پرداختی که انتظار می‌رود حدود ۵۰٪ از درآمدهای دولت در سال ۲۰۰۹ را تشکیل دهد، دولت فضای اندکی برای حمایت از اقتصاد و جبران کاهش ارسال حوالجات ارزی از سوی مهاجرین به کشور را دارد.

دولت یکپارچه که برای پایان بخشیدن به شورش‌ها در پی انتخابات پارلمانی ۲۰۰۷ تشکیل گردید، همچنان بر مسند قدرت است اما رسوایی‌های مربوط به فساد اداری و مشاجرات سیاسی، بهبود وضع اقتصاد کنیا را با مشکل مواجه می‌کند. حزب اتحاد ملی رئیس جمهور «کیباکی» (PNU)^۱ دیگر هیچ اعتراضی به نتایج بدست آمده از سوی یکی از کارشناسان مستقل سازمان ملل که ناآرامی‌های پیش از انتخابات را بررسی نموده بود، نداشته، و دخالت برخی از افسران پلیس در کشتارهای غیرقانونی را می‌پذیرد. البته در ایجاد دادگاه ویژه برای محاکمه متهمین به ناآرامی‌های پیش از انتخابات- توصیه مهمی از سوی به اصطلاح کمیسیون واکی در اکتبر ۲۰۰۸ - تأخیراتی وجود دارد. دبیر کل پیشین سازمان ملل «کوفی عنان» که گفتگوهای میانجی‌گریانه ۲۰۰۸ بین رئیس جمهور «کیباکی» و نخست وزیر «اودینگا» (حزب جنبش دموکراتیک نارنجی)^۲ را رهبری می‌نمود، خواستار آن شد تا مقامات کنیایی دادگاه محلی را تا اگوست ۲۰۰۹ برقرار نمایند. اگر دادگاه تا تاریخ ضرب‌الاجل تشکیل نشود، اسامی متهمین به دادگاه جنائی بین‌المللی (ICC) هاگ تحویل داده خواهد شد. «مورنو- اوکامپو» دادیار ICC، این امر را مورد تأکید قرار داده زیرا کنیا «قانون رم» را تأیید و تصویب نموده است. همچنین کنیا با مشکل ریسک بالای امنیت در کشور همسایه یعنی سومالی مواجه است. موج بزرگ پناهندگان منجر به تنش با جوامع محلی می‌شود، در حالیکه مشکلاتی از قبیل کافی نبودن ظرفیت پذیرش مهاجرین، شرایط آب و هوایی نامطلوب و بالا بودن قیمت مواد غذایی نیز وجود دارد.

آسیب رسانی شوک‌های مختلف بر اقتصاد کنیا

خشکسالی اکتبر- نوامبر ۲۰۰۸ تولیدات کشاورزی کنیا را کاهش داد. به ویژه میزان برداشت ذرت ناامید کننده بود و لازمست تا زمان برداشت بعدی آن در پاییز ۲۰۰۹، واردات بیشتری انجام گیرد. بخش کشاورزی همچنان بخش مهمی از اقتصاد را تشکیل می‌دهد تا آنجا که چنین رکودی تأثیر مهمی بر عملکرد کلی اقتصاد گذاشته است. پس از ناآرامی‌های قومی، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی از ۶/۷٪ (سال مالی جولای ۲۰۰۷ تا ژوئن ۲۰۰۸) به ۳/۵٪ (سال مالی جولای ۲۰۰۸ تا ژوئن ۲۰۰۹) کاهش یافت. حتی پیش‌بینی رشد امسال نامطلوب‌تر (یعنی بمیزان ۳٪) است و این خود امید به بهبود سریع را از بین می‌برد.

با وجود بحران اقتصاد جهانی، اقتصاد کنیا نیز همچنان با مشکل روبروست. در حقیقت، درآمدهای ارزی ناشی از ارسال حوالجات (خالص انتقالات خصوصی) و دریافت‌های گردشگری، که به ترتیب ۱۹/۲٪ و ۷/۲٪ از درآمدهای ارزی سال گذشته را تشکیل می‌دهند، کمتر از حد انتظارند و طی سال مالی جولای ۲۰۰۸ تا ژوئن ۲۰۰۹، کسری حساب جاری به ۱/۸ میلیارد دلار یا ۶٪ تولید ناخالص داخلی افزایش یافته است. فرار سرمایه در بازارهای مالی، کاهش خالص جریانهای سرمایه را تشدید نموده است. ناگزیر در مارس ۲۰۰۹ ذخایر ارزی به ۲/۷ میلیارد دلار کاهش یافت که این رقم کمتر از سه ماه هزینه واردات را پوشش می‌دهد. در نتیجه مشکلات اقتصادی، ارزش شیلینگ کنیا در مقابل دلار آمریکا (بین سپتامبر ۲۰۰۸ تا می ۲۰۰۹) بیش از ۱۵٪ کاهش یافت. این مسئله باعث می‌شود بانک مرکزی در کنترل تورم داخلی و همچنین شرکت‌های داخلی در انجام تعهدات

¹ Party for National Unity

² Orange Democratic Movement Party

پرداختی خود بر اساس پول قوی با مشکل بیشتری مواجه شوند. پس از اغتشاشات داخلی، متوسط تورم سالانه به تقریباً ۲۰٪ در سال ۲۰۰۷/۲۰۰۸ افزایش یافت. انتظار می‌رود امسال متوسط تورم به ۱۱٪ برسد.

کنترل بحران

بانک مرکزی کنیا اخیراً تصمیم به آزادتر نمودن سیاست پولی و کاهش نرخ بهره به ۸٪ نموده تا رشد سرمایه‌گذاری و اقتصادی را ترغیب نماید؛ که البته این خود ریسک افزایش تورم را بدنبال دارد. برای اجتناب از رکود بیشتر اقتصادی و مشکلات مربوط به تراز پرداخت‌های کوتاه‌مدت، این کشور با مراجعه به صندوق بین‌المللی پول توانست در چارچوب برنامه «تسهیلات شوک خارجی»^۳ و بخش «دسترسی سریع»^۴، ۲۰۹ میلیون دلار اعتبار، در پایان می ۲۰۰۹ دریافت نماید. دولت افزایش مخارج عمومی در بخش زیرساختاری را اعلام نموده است. به علاوه، مقامات کشور بر آنند تا برای بخش گردشگری، دسترسی به اعتبارات را افزایش داده و اوضاع کشاورزی را بهبود بخشند. در پی اعمال سیاست پولی انبساطی، پیش‌بینی می‌شود کسری بودجه به ۶/۸٪ تولید ناخالص داخلی در سال مالی (آغاز در جولای ۲۰۰۹) افزایش یابد. نسبت بدهی دولت به تولید ناخالص داخلی افزایش خواهد یافت اما بدهی دولت در سطح پایداری باقی می‌ماند. برای سال مالی ۲۰۰۸/۲۰۰۹، خالص نسبت بدهی دولت به تولید ناخالص داخلی حدود ۴۱/۳٪ GDP برآورد گردیده و در همان سال مالی، بدهی خارجی دولت نیز ۲۲/۸٪ GDP را شامل شده است. بدهی خارجی بخش خصوصی همچنان اندک است و طی سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸، حدود (۱/۵٪ تا ۲٪) تولید ناخالص داخلی تغییر نموده است. بنابراین، گرچه آسیب‌پذیری کشور در پی شوک‌های متعدد افزایش یافته، اما این احتمال وجود دارد که به کمک یک ترکیب مناسب سیاست‌گذاری، بتوان از بروز مشکلات عمده مربوط به اعسار ممانعت نمود.

صندوق ضمانت صادرات ایران بعنوان اولین موسسه اعتبار صادراتی تاسیس شده در خاورمیانه با صدور انواع بیمه نامه‌ها، ضمانت نامه‌ها و ارائه سایر خدمات مالی از صادرکنندگان کشور حمایت می‌نماید. در بیمه‌نامه‌ها ریسک عدم وصول مطالبات صادرکنندگان، سرمایه‌گذاران و یا بانکهای تامین مالی کننده ایشان از خریداران خارجی و بانکهای خارجی در بازارهای هدف تضمین می‌گردد. ضمانتهای صندوق نیز به صادرکنندگان در جذب تامین مالی از بانکها، قبل و بعد از حمل کمک می‌نماید. اعتبار سنجی خریداران خارجی و سایر خدمات صندوق نیز در بسیاری از موارد راهگشای صادرکنندگان، سرمایه‌گذاران و بانکهای ایرانی فعال در حوزه صادرات می‌باشد. نقشی که این موسسه در ایران ایفا می‌نماید همان نقشی است که در آلمان بر عهده هرمنس، در ایتالیا: ساچه، در فرانسه: کوفاس، در ژاپن: Nexi و در چین بر عهده Sinosure قرار دارد. واحد ریسک کشوری و همکاریهای بین‌المللی بمنظور کاهش ریسک صادرات و سرمایه‌گذاری ایرانیان در سایر کشورها و همچنین اطلاع رسانیهای لازم، ضمن ارزیابی ریسک بانکها و کشورها، اقدام به تهیه یا ترجمه گزارشات مختلف در حوزه‌های ریسک کشوری، اوضاع اقتصادی و سایر موارد مرتبط می‌نماید.

پست الکترونیکی: intl@egfi.org

وب سایت: www.egfi.org.ir

³ Exogenous Shock Facility

⁴ Rapid Access